

בלופים, בלופים

יתכן שמגמה זו, שנולדה כתגובה על בלוף, מהווה גם היא בלוף בלתי־מודע. כי ל־20 מיליון הכושים, הפזורים ברחבי ארצות־הברית, אין הכוח הפיסי והכלכלי הדרוש למאבק מסוג זה.

בסוף תשכ"ו נראתה גם בעייה זו רחוקה מפתרון יותר מאשר בראשית השנה.

בלוף של נזחפכה תרבותית

מושג השלישי שהטביע את חותמו על תשכ"ו נולד אצל אויבתה הגדולה של ארצות־הברית, המעצמה המסתורית שבמזרח אסיה: סין.

ה ה פ כ ה ת ר ב ו ת י ת.

גילוייה החיצוניים לא היו תרבותיים ביותר. הם נרצו חללה בלב האנושות המערבית, שזכר וזועות־הנאצים עוררו טרי בלבה. שריפת ספרים, פוגרומים ברחובות, גיוס פלוגות־סער של צעירים משולהבים בתור מישטר־עזרי, הריסת בתי־הפילה, השלת חרם על צורות־לבוש וריקודים ומנגינות, איומים במלחמה והסתה נגד האויב הנאצי.

כמהפכה תרבותית, היה זה בלוף, אך המציאות שמאחורי בלוף זה ידועה מתולדותיה של מהפכות קודמות: הנסיון הנואש של דור מהפכני ראשון, העומד לרדת מן הבמה, להוריש בכוח את דפוסיו הנוקשים לדור הצעיר, שאיבד את הלהט המהפכני הקיצוני.

אין ספק כי הנסיון להקים חומה סינית חדשה נדון לכשלון. אי־אפשר לעזור לאורך ימים תהליכים טבעיים.

אך בסוף תשכ"ו הטילה המהפכה התרבותית תית על כבד על העולם — כי גם היא חלק מן ההתדרדרות לתהום סכנת המלחמה.

קרן אור: כוזות חדשים

הטון הביננוני וריבוי הבלופים יצרו את התמונה העגומה של תשכ"ו. אך לפחות בשולי התמונה הזאת נראו סימני־אור — נסיונות המתאה, נסיונות ההתלכדות של כוחות חדשים.

בארצות־הברית דרך כוכבו של רוברט קנדי, אחיו ויועצו של הנשיא שרנצה. הוא הטיף, בזהירות, לקי חוש בוויאטי־נאם. הוא הודה עם מאבק הכושים. בסוף תשכ"ו הדהים את ארצו ואת העולם, כאשר נתגלה במישאל דעת־הקהל כי רוב ניכר בציבור האמריקאי מעדיף אותו על ג'ונסון כמועמד לנשיאות.

קנדי הצעיר הוא פוליטיקאי משופשף, לא אידיאליסטי צרוף. אך בהשוואה לג'ונסון הוא מסמל דרך של קודמה וסיכוי של מנהיגות. עליותו התלולה מבשרת טובות לשנים הרבות באות.

אין לדעת מה הכוחות הפועלים בסין, מתחת לפני ה־שטח. אך עצם הצורך בגיוס "המשמרות האדומים" ב"מהפכה התרבותית" מוכיח כי ישנם כוחות כאלה. ביוגוסלביה היו סופרים צעירים מוכנים ללכת לבית הסוהר, כדי למחות ביקורת על מישטר ויקטורני קפוא. בברית־המועצות הלכו סופרים לבית־הסוהר בנסיבות קשות עוד יותר.

יתכן כי התופעה המעניינת ביותר מסוג זה בתשכ"ו הופיעה בהולנד.

שם נתגבשה תנועה של "פרובוס" ("פרובוקטורים"), שמטרתם לעורר את הציבור באמצעות פרובוקציות מרגיוות. הפרובוס הצעירים הטילו פצצות־עשן בנסיכה שנישאה לגרמני, תקפו את המישטר, הפגינו למען ה־שלום בוויאטי־נאם, ולבסוף זכו ב־14 אלף קולות בבחירות באמסטרדם והכניסו מועמד יוצא־דופן לעיריה.

כל התופעות האלה — ומאות אחרות מסביב לכדור הארץ — היו חלושות מדי מכדי לשנות במהותה את תמונת השנה.

אך הן יצרו לפחות את התקווה כי הגלגל יסתובב בשנים הבאות, לפני שזה יהיה מאוחר מדי. וכי מתחת לפני השטח מתגבשים כוחות חדשים שיחדשו כבוא היום את המיצע־ה־אנושי אל יעדי השלום, השוויון והשותפות.

באלונים צבעוניים

ראי הקטן של ישראל השתקפה גם בתשכ"ו בבואה נאמנה של כל התהליכים העולמיים.

בלטה בה התופעה של שלטון הבינוניות, של אובדן ה־מנהיגות.

בלטה בה המגמה להפריח בלופים, ככאלו־נים צבעוניים, תחת להתמודד ברצינות עם הבעיות הגורליות.

לא חסרה בה גם התופעה השלישית. כוח חדש נחל בה נצחון ראשון, קנה לו אחיזה בזירה הפוליטית והרעיונית. אך כוח חדש זה לא היה עדיין די חזק כדי להטביע את חותמו על ישראל של תשכ"ו. ממילא לא יכול היה לספק לה את איש־השנה שלה. תואר זה מגיע, ללא שמץ של ספק, לאדם המסמל יותר מכל אחר את שתי התופעות הראשונות:

פ י נ ח ס פ י ר .

אחד הרגעים המרתקים ביותר של תשכ"ו בא כמותוצאה של ידיעה כוזבת.

ביום השני בצהריים, ביום האחרון של חודש פברואר, הודיע קול ישראל, על פי הודעת כתב זר, שאייבי נתן הופל ליד פורט־סעיד ונהרג.

עד לאותו רגע נראה בעל־המעטה התלאיבי בעיני ה־ציבור הישראלי כמוקיון, שכל דיבוריו על טיסה לקאהיר אינם אלא תעלול־פרסומת.

אך הידיעה על מותו נתנה לדבר לפתע ניון חדש — לא רציני, אבל טראגי. תוך דקה הפך נתן לגיבור לאומי.

כעבור שעות מעטות נתברר כי הידיעה כולה היתה בלוף. ולא זו בלבד, אלא שהטיסה עצמה לא היתה כרוכה בשום סיכון: שבועיים מראש סיפרו דיפלומטים מצריים לידידיו של אייבי נתן בפאריס שאם יופיע במצריים, יקבלוהו ב־אדיבות ויחזירוהו מייד בשלום כלעומת שכא.

מי המציא את הבלוף? האם היה זה מיקרה תמוה, או מעשה־כיום מחוכב, חלק מתוכנית ערמונית של יחסי־ציבור?

הדבר לא היה ברור בסוף תשכ"ו, וגם לא היה חשוב. כי הבלוף עשה את שלו. המונים הריעו לכבוד אייבי נתן בחזרו, ובמשך כמה ימים עמד במרכז ההתעניינות.

הבלוף של שלום זול

אלו הפסיק נתן באותו רגע את פעילותו, אילו השאיר את הטיסה כמעשה סימלי וחד־פעמי, יתכן שהיה זכאי הוא לתואר של איש השנה של תשכ"ו.

לאזיירה הכללית של ישראל בתשכ"ו — ודוגי מה לדברים הרבה יותר חשובים וחמורים.

הבלוף הוא אמצעי של בריחה מן המציאות.

הבלוף הוא דרך בה ניתן לספל כביכול בבעיה מסוכנת ומסובכת, מבלי להתמודד עימה ברצינות.

הבלוף הוא שוטה של העמדת פנים של העזה ואומץ־לב, מבלי להסתכן בדבר, ומבלי לעולם מחיר כלשהו.

היו לתופעת אייבי נתן — ובעיקר להד הציבור שלה — הסברים שונים ומגוונים, מהם רבים נכונים. אולם ההסבר העיקרי והמרכזי, הוא זה:

המוני ישראל, ובעיקר אנשי העילית החברתית, נאלצו להכיר בעובדה כי הבעיה המרכזית של המדינה היא השגת השלום והשתלבותה במרחב.

אבל כמעט איש לא היה מוכן להסיק את המסקנות המתחייבות מהכרה זו.

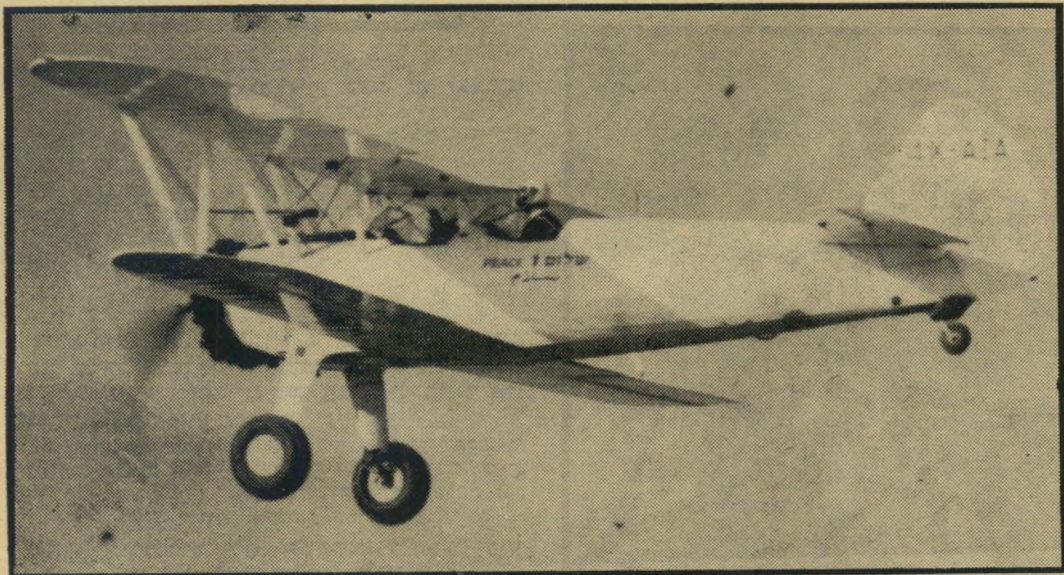
מי מוכן להיות יוצא־דופן ולהגיד דברים בלתי־פופי־לאריים?

מי מוכן, ברגע של היסטריה לאומנית, להרים את קולי נגד פעולת־תגמול של צה"ל?

מי מוכן להגיד בפה מלא שלא יתכן כלל לחשוב על שלום ללא נכונות לקלוט פליטים ערביים?

מי מוכן להצהיר שיש מחיר לשלום, וכי מחיר זה מתבטא בויתורים ובסיכונים?

מי מוכן להודות בכך כי לשם פיתוח יוזמת־שדום רצינית יש צורך בשינוי המישטר בארץ — וכי על כן יש להקים כוח פוליטי חדש, שחבריו יראו כיוצא־דופן, וחרמו עלידי השלטון הקיים, יודרשו להביא קורבנות של כסף, כבוד וקאריירה?

אייבי נתן אמריא במסום, שלום ו" לפורם-סטיד, יוצר סנסציה טולמית

זוהי הדרך הקשה, והיא לא התאימה לאזיירה של חברת־השפע של ישראל החתיקה, לבוהימה השבעה של רחוב דיזנגוף, ובוודאי לא לרעבות הנגועים בשינאה לאומנית עמוקה לערבים.

כל אלה באה תופעת אייבי נתן כפתרון מצויין. אפשר היה לרומם אותו, תוך הציור חיור, לשבח אותו בכתב, להקדיש לו כמה דקות של האלמורה — וכצורה זאת לצאת כדי חיבה בלפי הבעייה המרכזית של הדור.

בכך אין סכנה, אין נזק כספי, להיפך: יש בכך הליכה עם האופנה, משהו המתאים אפילו לסנובים הדוגלים בסופיס־טיקציה. כך אפשר לחבר את הטוב עם המועיל.

זוהי המעלה הגדולה — והמסוכנת — של ה־בלוף.

הבלוף של את"א

בלוף, כתופעה ציבורית בולטת, יכול לשגשג רק באחירה של חוסר־אחריות, אסקאפיזם והתפרקות. זוהי תופעה של חברת־השובע בשלב מסוים: כאשר בנכני ליבה מתחילה חברה זו להרגיש מצד אחד כי אי־אפשר עוד להתעלם מבעיות המאיימות עליה, ומצד שני כי אין היא

אך נתן לא היה מסוגל לכך.

אל רעיון טיסת־השלום הגיע במיקרה, כתחבולה של מערכת־בחירות שנשתיימה בכשלון חרוץ. עתה, משהפך לגיבור־הרגע, לא יכול היה להפסיק, הוא לא יכול היה לחזור להיות בעל־מסעדה פשוט. הוא מוכרח היה להמשיך בדרך הבלופים, כדי להישאר במקד הפרסומת.

וכך ערך את מסע־הבלופים, שהובילו מבורה לבירה, כמטרה להיפגש עם ראשי המדינות.

אף אחד מהם לא קיבל אותו. אך הפרסומת שנעשתה לו עדידי עתונאים משיעשעיים, סיפקה אותו.

במיבצע־סרק, שהביך את אליחביכ בורגיבה, טס לתוניס ולא הורשה להיכנס לארץ שוחרת־שלום זו. שיתתו עם זאן־פול סארטר השאירה אחריה מישקע של מרירות בין שוחריה־שלום בפאריס.

בסוף נאלץ לרדת לרמה נמוכה עוד יותר של תחבולות־פירסומת, כדי להישאר בחדשות: מיצעד לירושלים, ערב של אמנים, הקמת אנדרטה. כל זה בשם השלום, מבלי שזה יתרום דבר לשלום, מבלי שזה יקרב את הציבור אף בצעד אחד לקראת הבעיות האמיתיות של השלום.

מדוע, בכל זאת, הצליח מיבצע זה מבחינה פירסומית? מדוע עברו למענו עתונאים, המחרימים באופן שיטתי כל יוזמת־שלום אמיתית? מדוע נמצאו אמנים ואנשי יחסי־ציבור שהכתירו לו כתר, חיברו את נאומיו וכתבו לו מצעים?

מבחינה זו היתה פרשת אייבי נתן סימפוזום